

अनुकंपा नियुक्तीचे सर्वसमावेशक सुधारित धोरणाची अंमलबजावणी करताना व लिपिक-टंकलेखक परीक्षा-२०२३ च्या शिफारशीच्या अनुषंगाने नियुक्ती देताना येणाऱ्या अडचणींबाबत मार्गदर्शन.

महाराष्ट्र शासन
सामान्य प्रशासन विभाग
शासन परिपत्रक क्रमांक: अकंपा-१२२५/प्र.क्र.१९४/म.लो.आ.
हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा मार्ग,
मंत्रालय, मुंबई- ४०० ०३२.
दिनांक : ११ सप्टेंबर, २०२५

- संदर्भ:-** १. शासन निर्णय क्र.अकंपा-१२२५/प्र.क्र.१२१/म.लो.आ., दि.१७ जुलै, २०२५
२. शासन परिपत्रक क्रमांक: अकंपा-१२२५/प्र.क्र.१२१/म.लो.आ., दि.१७ जुलै, २०२५
३. शासन परिपत्रक क्रमांक: अकंपा-१२२५/प्र.क्र.१९४/म.लो.आ., दि.२२ ऑगस्ट, २०२५

परिपत्रक:-

अनुकंपा नियुक्तीचे सर्वसमावेशक सुधारीत धोरण दि.१७ जुलै, २०२५ च्या शासन निर्णयान्वये निर्गमित करण्यात आले असून संदर्भाधीन क्र.२ व ३ येथील परिपत्रकान्वये अनुकंपा नियुक्तीच्या अनुषंगाने उपस्थित होणारे प्रश्न व त्यांची उत्तरे (FAQ) निर्गमित करण्यात आली आहेत.

महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाने लिपिक- टंकलेखक परीक्षा-२०२३ अंतर्गत दि.११.०७.२०२५ अन्वये नियुक्ती प्राधिकारी निहाय शिफारशी केल्या आहेत. या शिफारसप्राप्त उमेदवारांच्या कागदपत्रांची पडताळणी पूर्ण करण्याच्या सूचना अपर मुख्य सचिव(सेवा) यांच्या दि.२८.०७.२०२५ च्या अर्ध शासकीय पत्रान्वये सर्व मंत्रालयीन प्रशासकीय विभाग व सर्व जिल्हाधिकारी यांना देण्यात आल्या आहेत.

अनुकंपा नियुक्ती धोरण व लिपिक-टंकलेखक परीक्षा-२०२३ अंतर्गत केलेल्या शिफारशीच्या अनुषंगाने कार्यवाही करताना नियुक्ती प्राधिकार्यांना उद्भवणाऱ्या अडचणींबाबत उपस्थित झालेले मुद्दे व त्यावरील स्पष्टीकरण याबाबतचे परिशिष्ट-अ सोबत जोडण्यात आले आहे.

सदर परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा संगणक संकेतांक २०२५०९१११६१०३४३४०७ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

(सुचिता महाडिक)

सह सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत माहिती व आवश्यक त्या कार्यवाहीस्तव :-

- १) सर्व मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागांचे अपर मुख्य सचिव/ प्रधान सचिव/ सचिव यांना विनंती करण्यात येते की, त्यांच्या विभागाच्या अधिपत्याखालील शासकीय कार्यालयामधील गट-क व गट-ड च्या सर्व नियुक्ती प्राधिकारी यांना सदर परिपत्रक अवगत करावे.
- २) सर्व विभागीय आयुक्त
- ३) सर्व जिल्हाधिकारी

शासन परिपत्रक क्र. अकंपा- १२२५/प्र.क्र. १९४/म.लो.आ., दि. ११ सप्टेंबर, २०२५ सोबतचे

परिशिष्ट- अ

सुधारीत अनुकंपा नियुक्ती धोरण व लिपिक-टंकलेखक परीक्षा-२०२३ मधील शिफारशीवरील कार्यवाहीच्या अनुषंगाने उपस्थित मुद्दे व त्यावरील स्पष्टीकरण.

अ.क्र.	मुद्दा	स्पष्टीकरण
१	महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाने लिपिक-टंकलेखक पदावर नियुक्तीसाठी शिफारस केलेल्या उमेदवारांना नियुक्ती देण्यापूर्वी कोणत्या कागदपत्रांची पडताळणी आवश्यक आहे?	१. शालेय शिक्षण व क्रीडा विभागाच्या दि.३०.०६.२०२२ च्या शासन निर्णयानुसार खेळाडू कोटयातील शिफारसप्राप्त उमेदवाराच्या प्रकरणी आयुक्त, क्रीडा व युवक सेवा, पुणे यांनी वैध खेळाडू प्रमाणपत्र पडताळणी अहवाल दिल्यानंतरच उमेदवारास नियुक्ती देण्यात यावी. २. सामान्य प्रशासन विभागाच्या दि.०६.०५.२००४ च्या शासन निर्णयानुसार दिव्यांगांसाठी राखीव असलेल्या पदावर शिफारस करण्यात आलेल्या उमेदवारांची वैद्यकीय मंडळाकडून तपासणी केल्यानंतरच नियुक्ती देण्यात यावी. ३. उर्वरीत दाव्यांची तपासणी/पडताळणी करण्याच्या अधीन शिफारसप्राप्त उमेदवारांना नियुक्ती देण्यात यावी.
२	दि.१७ जुलै, २०२५ पूर्वी गट-क मधील पदाच्या अनुपलब्धतेमुळे उमेदवारास गट-ड मधील पदावर नियुक्ती दिली असल्यास त्या उमेदवारास पुन्हा गट-क मधील पदावर नियुक्ती देण्यासाठी, जिल्हाधिकारी कार्यालयाच्या सामायिक प्रतिक्षासूचीत सदर उमेदवाराचे नाव पुन्हा समाविष्ट करणे आवश्यक आहे काय ?	दि.१७ जुलै, २०२५ पूर्वी गट-क मधील पदाच्या अनुपलब्धतेमुळे उमेदवारास गट-ड मधील पदावर नियुक्ती दिली असल्यास संबंधित नियुक्ती प्राधिकाऱ्याने गट-क मध्ये अनुकंपा नियुक्तीसाठी पद उपलब्ध झाल्यावर संबंधित उमेदवारास गट-क पदावर नियुक्ती द्यावी. यासाठी उमेदवाराचे नाव जिल्हाधिकारी कार्यालयाच्या सामायिक प्रतिक्षासूचीत समाविष्ट करण्यासाठी पुन्हा पाठविण्यात येवू नये. दि.१७ जुलै, २०२५ च्या सुधारित धोरणानुसार जिल्ह्यातील सर्व नियुक्ती प्राधिकाऱ्यांकडील गट-क पदासाठी जिल्हाधिकाऱ्यांकडूनच शिफारशी करण्यात येणार असल्याने गट-क वर अनुकंपा नियुक्तीसाठी पदे उपलब्ध होणार असल्याने गट-क च्या प्रतिक्षासूचीवरील उमेदवाराचा प्रतिक्षेचा कालावधी कमी होणार आहे. त्यामुळे सदर तरतूद सुधारित धोरणामध्ये समाविष्ट करण्यात आलेली नाही. त्यामुळे गट-क मधील पदाच्या अनुपलब्धतेमुळे उमेदवारास गट-ड मधील पदावर नियुक्ती दिली असल्यास त्या उमेदवारास पुन्हा गट-क मधील पदावर नियुक्ती देता येणार नाही.

३	<p>गट-ड संवर्गातील मृत पदे पुनर्जीवित करण्याची कार्यवाही कालापव्यय करणारी असल्याने प्रतिकायादीवरील उमेदवारांना कार्यालयातील मृत पदांच्या मर्यादेत प्रथमतः अनुकंपा नियुक्ती देण्यात यावी. त्यानंतर मृत पदे पुनर्जीवित करण्याचा प्रस्ताव प्रशासकीय विभागाकडे कार्योत्तर मंजूरीसाठी पाठविण्यात यावा, अशी कार्यवाही करता येईल किंवा कसे ?</p>	<p>नियुक्ती प्राधिकारी कार्यालयातील गट-ड संवर्गातील मृत घोषित करण्यात आलेली पदे पुनर्जीवित करण्याचे अधिकार संबंधित प्रशासकीय विभागास देण्यात आले आहेत.</p> <p>तथापि, अनुकंपा नियुक्त्या तातडीने करावयाच्या असल्याने एक वेळची बाब म्हणून मृत पदांच्या मर्यादेत अनुकंपा नियुक्त्या देण्याची कार्यवाही सुरु करून त्याचवेळी मृत पदे पुनर्जीवित करण्याचा प्रस्ताव प्रशासकीय विभागाकडे कार्योत्तर मंजूरीसाठी पाठविण्याची कार्यवाही करावी.</p>
४	<p>अनुसूचित क्षेत्रातील (पेसा) संवर्गातील सरळसेवेची पदे अनुसूचित जमातीच्या उमेदवारांमधून भरण्याबाबत निर्देश आहेत. पेसा संवर्गातील पदांच्या बिंदूनामावलीबाबत मागासवर्गीय कक्षाकडून मार्गदर्शन प्राप्त झाले नसल्याने सदर पदे अनुकंपा नियुक्तीने भरावयाची झाल्यास त्यांना कोणत्या बिंदूवर दर्शविण्यात यावे ?</p>	<p>अनुसूचित क्षेत्रातील (पेसा) संवर्गातील सरळसेवेची पदे मानधन तत्त्वावर भरण्याबाबत सामान्य प्रशासन विभाग/आरक्षण-५ कार्यासनाने दि.०५.१०.२०२४ च्या शासन निर्णयान्वये सूचना निर्गमित केल्या आहेत. अनुकंपा नियुक्ती ही सरळसेवेच्या पदावर देण्यात येणारी नियमित नियुक्ती आहे. सबब, शासन निर्णय दि.०५.१०.२०२४ मधील सूचना विचारात घेता अनुसूचित क्षेत्रातील (पेसा) संवर्गातील सरळसेवेच्या पदांवर अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्ती करता येणार नाही.</p>
५	<p>गट-क संवर्गामध्ये अनुकंपा नियुक्ती देण्यासाठी २०% पदांची गणना कशाप्रकारे करावी</p>	<p>गट-क च्या पदावर सरळसेवा कोटयात प्रतिवर्षी रिक्त होणाऱ्या २० टक्के पदांची गणना करताना निवडसूची वर्षातील रिक्त पदे विचारात घ्यावीत.</p> <p>२० टक्के पदांची गणना कशी करावी याबाबत शासन निर्णय दि.१७.०७.२०२५ मधील परिशिष्ट-अ मध्ये उदाहरणासह मार्गदर्शन करण्यात आले आहे.</p>
६	<p>अनुकंपा नियुक्तीचे सर्वसमावेशक सुधारित धोरणानुसार गट-क व गट-ड मधील पदांवर अनुकंपा नियुक्ती देताना बिंदू नामावलीचे पालन करावे किंवा कसे ?</p>	<p>अनुकंपा नियुक्ती ही सरळसेवेच्या पदावर देण्यात येत असल्याने गट-क व गट-ड मधील पदांवर अनुकंपा तत्त्वावर उमेदवाराची नियुक्ती करताना बिंदू नामावलीचे पालन करणे आवश्यक आहे.</p> <p>गट-ड संवर्गातील पुनर्जीवित केलेल्या पदांची बिंदूनामावली ठेवण्याची आवश्यकता नाही.</p>
७	<p>अनुकंपा प्रतिकासूचीतील उमेदवार अनुकंपा नियुक्तीसाठी उपलब्ध असलेल्या रिक्त पदासाठीची शैक्षणिक/तांत्रिक अर्हता धारण करीत नसेल व प्रतिकासूचीवरील पुढील उमेदवार सदर अर्हता धारण करीत असेल प्रतिकासूचीतील ज्येष्ठ उमेदवाराची ज्येष्ठता डावलून त्यापुढील उमेदवाराचा</p>	<p>प्रतिकासूचीतील उमेदवार हा अनुकंपा नियुक्तीसाठी उपलब्ध असणाऱ्या विविध संवर्गातील रिक्त पदांपैकी तांत्रिक संवर्गाच्या सेवाप्रवेश नियमातील शैक्षणिक/तांत्रिक अर्हता धारण करीत नसेल तर त्याच्याऐवजी प्रतिकासूचीवरील पुढील उमेदवाराचा अनुकंपा नियुक्तीसाठी विचार करता येईल.</p>

	अनुकंपा नियुक्तीसाठी विचार करता येईल किंवा कसे ?	
८	अनुकंपा प्रतिक्षासूचीवरील उमेदवाराने समुपदेशनाच्या वेळी शैक्षणिक व इतर अर्हतेनुसार नियुक्तीसाठी पात्र ठरत असलेल्या उपलब्ध सर्व पदांवर पसंतीक्रम न दर्शविता एक किंवा दोनच पदांसाठी पसंतीक्रम दर्शविला असून सदर पदे संबंधित उमेदवारास ज्येष्ठतेनुसार उपलब्ध होत नसतील तर त्याने पसंतीक्रम न दर्शविलेल्या पदावर अशा उमेदवाराची शिफारस करावी किंवा कसे?	<p>अनुकंपा नियुक्ती योजनेचा मूळ उद्देश हा दिवंगत कर्मचाऱ्याच्या कुटुंबावर ओढावणाऱ्या आर्थिक आपत्तीत तातडीने मदत मिळणे हा आहे.</p> <p>समुपदेशनाच्या वेळी अनुकंपा प्रतिक्षासूचीवरील उमेदवाराने दिलेल्या पदांच्या पसंतीक्रमानुसार पदे उपलब्ध होत नसतील तर त्याच्या पात्रतेनुसार संबंधित गटातील जे पद उपलब्ध होत असेल त्या पदावर नियुक्तीची शिफारस करण्यात यावी.</p> <p>अशा प्रकारे उमेदवाराची शिफारस केल्यानंतर नियुक्ती स्विकारण्यासाठी विहित केलेल्या कालावधीत उमेदवार सदर पदावर रुजू न झाल्यास त्याला अनुकंपा नियुक्तीमध्ये स्वारस्य नाही असे समजून त्याचे नाव अनुकंपा प्रतिक्षासूचीमधून वगळण्यात यावे.</p>
९	अनुकंपा नियुक्ती धोरणाची अंमलबजावणी करताना येणाऱ्या अडचणींबाबत दि.२२.०८.२०२५ च्या परिपत्रकान्वये मार्गदर्शन करण्यात आले आहे. त्यामधील मुद्दा क्र.२ मध्ये दिलेल्या स्पष्टीकरणानुसार आकृतीबंध अद्याप मंजूर नाही अशी कार्यालये तसेच ज्या कार्यालयांचा आकृतीबंध सुधारित करण्यात आला आहे व गट-ड मध्ये काही संवर्गातील पदांना नियमित पदे म्हणून मान्यता देण्यात आली आहे अशा कार्यालयांच्या नियुक्ती प्राधिकारी यांनी गट-ड संवर्गातील पद पुनर्जीवित करण्याची आवश्यकता नाही व त्यांचेकडील सरळसेवेची सर्व रिक्त पदे प्रतिक्षासूचीतील उमेदवारांच्या संख्येच्या मर्यादेत अनुकंपा तत्त्वावर भरता येतील.	<p>शासन परिपत्रक, दि.२२.०८.२०२५ मधील मुद्दा क्र.२ येथे स्पष्ट केल्यानुसार आकृतीबंध अद्याप मंजूर नाही अशी कार्यालये तसेच आकृतीबंध सुधारित करण्यात आला आहे व गट-ड मध्ये काही संवर्गातील पदांना नियमित पदे म्हणून मान्यता देण्यात आली आहे अशा कार्यालयांच्या नियुक्ती प्राधिकारी यांनी गट-ड संवर्गातील सरळसेवेची सर्व रिक्त पदे प्रतिक्षासूचीतील उमेदवारांच्या संख्येच्या मर्यादेत अनुकंपा तत्त्वावर भरावीत.</p> <p>अशा प्रकारे कार्यवाही करताना पदे रिक्त राहत असल्यास नियुक्ती प्राधिकाऱ्यांनी ती संबंधित जिल्हाधिकारी यांना कळवावीत.</p>
१०	कार्यालय प्रमुखाकडून उमेदवाराचे नाव अनुकंपा नियुक्तीच्या सामायिक प्रतिक्षासूचीमध्ये समाविष्ट करण्याचा प्रस्ताव जिल्हाधिकारी कार्यालयाकडे विलंबाने प्राप्त झाला असेल अथवा जिल्हाधिकारी कार्यालयाने प्रस्ताव विहित कालावधीत प्राप्त होऊनही सामायिक प्रतिक्षासूचीमध्ये उमेदवाराचे नाव	<p>गट-क साठी अनुकंपा नियुक्ती धोरणाच्या शासन निर्णयातील परिच्छेद (V) मधील तरतूदीनुसार कार्यालय प्रमुखाने उमेदवाराचा परिपूर्ण अर्ज प्राप्त झाल्यानंतर व उमेदवाराच्या अर्हतेनुसार त्याचा गट निश्चित केल्यानंतर लगेचच सामायिक प्रतिक्षासूचीत नाव समाविष्ट करण्याचा प्रस्ताव जिल्हाधिकाऱ्यांकडे पाठविणे आवश्यक आहे.</p> <p>तथापि, काही कारणास्तव जिल्हाधिकारी कार्यालयास प्रस्ताव विलंबाने प्राप्त झाला असेल अथवा</p>

	समाविष्ट करण्यास जिल्हाधिकारी कार्यालयाकडून विलंब झाला असेल तर अशाप्रकरणी उमेदवाराचे नाव कोणत्या दिनांकास प्रतिक्षासूचीमध्ये समाविष्ट करावे ?	जिल्हाधिकारी कार्यालयास विहित कालावधीत प्रस्ताव प्राप्त होवूनही सामायिक प्रतिक्षासूचीमध्ये उमेदवाराचे नाव समाविष्ट करण्यास जिल्हाधिकारी कार्यालयाकडून विलंब झाला असेल, तर कार्यालय प्रमुखाने परिपूर्ण अर्ज सादर केल्याचा जो दिनांक प्रस्तावात नमूद केला आहे त्या दिनांकास जिल्हाधिकारी कार्यालयाने उमेदवाराचे नाव सामायिक प्रतिक्षासूचीत समाविष्ट करावे.
११	<p>अनुकंपा नियुक्तीसाठी आरक्षण संवर्गामध्ये खुल्या पदावर प्रतिक्षासूचीतील ज्येष्ठता विकल्पानुसार आरक्षित प्रवर्गातील उमेदवाराची शिफारस करण्यात आल्यास, नियुक्ती प्राधिकाऱ्यांनी सदर आरक्षित प्रवर्गातील उमेदवारास प्रथमतः खुल्या पदावर नियुक्ती देऊन भविष्यात उपलब्ध होणाऱ्या आरक्षित बिंदूवर समायोजित करता येईल किंवा कसे ?</p> <p>तसेच आरक्षित प्रवर्गातील उमेदवारास खुल्या प्रवर्गाच्या बिंदूवर नियुक्ती देण्यात आल्यास बिंदू नामावली तपासून घेण्याची आवश्यकता आहे काय ?</p>	<p>अनुकंपा नियुक्तीसाठी आरक्षण संवर्गामध्ये खुल्या पदावर प्रतिक्षासूचीतील ज्येष्ठता विकल्पानुसार आरक्षित प्रवर्गातील उमेदवाराची शिफारस करण्यात आल्यास नियुक्ती प्राधिकाऱ्यांनी सदर उमेदवारास प्रथमतः खुल्या पदावर नियुक्ती देऊन भविष्यात उपलब्ध होणाऱ्या आरक्षित बिंदूवर समायोजित करता येईल.</p> <p>आरक्षित उमेदवारास खुल्या प्रवर्गातून नियुक्ती देण्यात आल्यास बिंदू नामावली तपासून घेण्याची आवश्यकता नाही.</p>
